

## **"Ontstaan PPR onderdeel van de nieuwe hoop in de jaren zestig"**

Bijzonder om weer hier te staan, na vijftig jaar. En jullie te zien.

Ik ga alleen iets zeggen over de periode 1968 tot 1971 (tussen die dag in Dronten en het congres in Berg en Dal).

Het gaat me over het waaróm van de PPR.

Plezierig dat Michel en Bas, die zo'n wezenlijk rol speelden, ook vandaag iets zeggen.

Zoals Fred van Ginneken beeldend beschrijft in zijn scriptie "De PPR van 1968 tot 1971" waren de krachten die leidden tot de PPR zeer verschillend. Aanleiding was wel een politiek drama, de val van het progressieve kabinet-Cals in 1966, al na een enkel jaar. De vorming van het conservatieve kabinet De Jong in 1967 was onverteerbaar, zowel voor de vakbondsvleugel van de KVP, als voor een jongere generatie spijstemmers (de rietsuikervleugel genoemd, met z.g. geiten-haren-wollen-sokken aan). Zij hadden met nieuwe idealen.

Maar de PPR is niet zo maar uit de hemel komen vallen.

Berghuis, de voorzitter van de ARP had verwachtingen gewekt voor een progressief beleid, dit met zijn oproep aan de confessionele partijen om 'de radicaliteit van het Evangelie' te volgen. Een groep jonge AR-spijstemmers organiseerden zich in 1967, toen dit niet gebeurde. Zij zochten contact met jonge KVP'ers en CHU'ers.

Maar behalve die politieke breukpunten was het ontstaan van zulke groepen vooral inhoudelijk van aard, zat in de geest van die tijd. Vergeet niet dat in 1966 D'66 was ontstaan, en ook Nieuw Links in de PvdA.

De generatie vanaf 1945 had zich terecht vooral gewijd aan de wederopbouw na WO II. Daarom zong Liesbeth List toen in Dronten die prachtige Mauthausen-ballade, samen met het beroemde trio Louis van Dijk: de schrik van onderdrukking en vervolging zat ons nog in de benen.

Het was de tijd van de Vietnam-oorlog, met name de bombardementen en het bloedbad van My Lai in maart 1968;  
de tijd van de sit-in's en de teach-in's onder meer in de Beurs van Berlage, waar massaal jonge mensen op af kwamen.

Het was de tijd van de acties tegen de kernbom (Ban de bom),  
en tegen kernenergie (Borssele werd gebouwd).

Het was de tijd van Provo en het Lieverdje, een ludieke opstand; ook de tijd van minder ludieke opstootjes in Amsterdam bij het trouwen van Beatrix, en van de bouwvakkers bij het Telegraaf-gebouw,

Het was de tijd van de val van burgemeester Van Hall, 1967, en van het regentendom. Een roerige samenleving.

We zongen The Beatles, Bob Dylan, Simon and Garfunkel, en vooral Pete Seeger: "We shall overcome". En ook "This land is your land, this land is my land, this land was made for you and me", voor alle bewoners, dus.

Zou een prachtig lied zijn voor nu, in ons verdeelde land.

Televisie was sinds eind jaren vijftig doorgedrongen in de meeste huishoudens. We konden dus ook zien wat er elders gebeurde.

1968 was een kanteljaar in de westerse geschiedenis, zo is gebleken:

-in Chicago, tijdens de Democratische conventie vonden grote demonstraties plaats tegen de oorlog in Vietnam. Deze werden door de politie grof neergeslagen. In het zuiden van de VS kwam de beweging om zwarte mensen burgerrechten te geven steeds verder op gang.

-vooral de grote studentendemonstraties in Parijs in mei 1968 trokken aandacht. Het was een politieke revolte, maar in termen van ethiek en moraal, zo zei onlangs filosoof Gert Groot.

-in Berlijn werd in april een aanslag gepleegd op de studentenleider Rudi Dutschke.;

-de Praagse Lente was in 1968, olv Dubcek, een kortstondige bevrijding van de Sovjet-onderdrukking;

-op 4 april werd Martin Luther King vermoord, wiens "I have a dream-toespraak, 1963, Washington, ons allen had beziend.

-en in juni ook Robert Kennedy.

De botte reactie sloeg toe.

De wereld zag er in 1968 heel anders uit:

Franco zat nog in Spanje,

Tito in Joegoslavië,

Brezjnev in Moskou. Oost-Europa zat onder de knoet, inclusief een deel van Duitsland: de DDR.

Maar we zagen hoop gloren, het licht zou schijnen in de duisternis, hoop ontstond op een nieuwe, meer rechtvaardige toekomst:

Het is opvallend hoe in de jaren 1966-1968 zulk een golf van veranderingsgezindheid door de westerse wereld trok.

Dat was al begonnen rond 1957, dat eindigde rond 1985.

Twintig jaar was eerst nodig geweest om te herstellen van de gevolgen van de wereldoorlog, jaren van discipline, broekriem aantrekken en wederopbouw. Nu kon het gaan gebeuren!

Raar om er na een halve eeuw op terug te kijken. Een halve eeuw is lang. Een halve eeuw vóór 1968 was 1918!

1918 leek ons, toen al, een totaal ander tijdperk: nog voor de revolutie in Rusland, voor de machtsgreep van Hitler, voor WO II !

En 2018 is ook heel anders dan 1968.

Het heeft mij steeds geboeid hoe toen zo'n golf van veranderingsgezindheid, overal tegelijk, in het westen kon ontstaan.

Onze generatie werd daarop meegevoerd, we hadden niet het gevoel het zelf te maken. Zo'n beweging ontstond, het was de geest der tijd. Wij waren gelukkig in dat tijdperk te mogen leven.

Maar het waarom? We hadden geen idee.

En, in alle bescheidenheid, slechts als onderdeel daarvan ontstonden de christen-radicalen in de confessionele partijen, en ontstond in 1968 ook de PPR.

Natuurlijk hadden we onvoldoende besef van al die andere grote dingen, die tegelijk met onze acties gebeurden. Dat is terugkijken achteraf. Bij dat terugkijken besef je ook dat van alles al eerder broeide, dat we daarom materiaal in handen hadden om een eigen program te maken.

Die positieve idealen kenmerkten ons in 1968 als rebellen. Dit in tegenstelling tot de populistische rebellie van nu. Daar bestaan nu vooral haat, negatieve gevoelens en eigenbelang: onthutsend weinig positieve idealen. Wij hadden er toen eerder te veel.

De huidige generatie kan zich ook niet voorstellen hoe totaal anders de wereld om ons heen er in 1968 uitzag.

- de Europese Gemeenschap had nog maar zes leden, nu de EU 28;
  - er waren binnen ons Europa nog geen open grenzen
  - er waren nog geen PC's, alleen schrijfmachines;
  - er was geen internet, en er waren dus geen sociale media;
  - er waren geen satellieten, dus geen commerciële tv, alleen NOS I en II (mooie tijd, dus!)
  - het IJzeren Gordijn tussen ons en Oost-Europa zat potdicht;
  - immigratie uit landen met een andere cultuur had weinig omvang (gastarbeiders);
  - de anti-conceptie pil was er maar net (en de kerk was tegen)
  - vliegen was voorbehouden aan weinigen;
  - in Rotterdam ging de eerste metrolijn open;
- En zo voorts.

Ik beperk me verder tot wat - tegen die achtergrond - in de confessionele achterban aan de hand was, omdat de PPR nu eenmaal daar vandaan kwam.

In de kerken giste het. In de samenleving waren de kerken bolwerken van behoud geworden. En toch hadden die kerken rond het begin van de 20e eeuw nog mee gestaan aan de wortels van de sociale beweging, samen met links..

Een paar vrij willekeurige voorbeelden van die gisting in de kerken rond die tijd:

- het 2e Vaticaans Concilie 1962-1965 had veel losgemaakt;
- de Nederlands Hervormde Synode had zich in 1962 radikaal uitgesproken tegen het gebruik van kernwapens;
- vredesbewegingen Pax Christi en ikv ontstonden;
- binnen de katholieke kerk ontstonden groepen als de Studentenecclesia van Huub Oosterhuis;
- een 'theologie van de revolutie' werd geformuleerd, en aangegrepen om in Latijns-Amerika bevrijdingsbewegingen te steunen, met mensen als bisschop Dom Helder Camara als voormannen (venceremos - we shall overcome);

-de Nederlandse Raad van Kerken kwam steeds opnieuw met oproepen tot maatschappelijke verandering, evenals de Wereldraad van Kerken, vooral de bijeenkomst over Revolutie en Gerechtigheid te Uppsala in...1968.

Zoals Henri Faas het prachtig samenvatte in zijn tekst voor het manifest van de KVP-radicalen in augustus 1967:

"Het christendom wil, met onstuimigheid, vrede en rechtvaardigheid. Omdat de wereld vol is van onvrede en onrechtvaardigheid, eist het christendom van ons een radicaal-hervormende politiek."

Of, zoals ik het een mede-christen radikaal van gereformeerde snit (ds Rein Jan van der Veen) hoorde zeggen tegen een zaal vol confessionelen:

"Wie de hand slaat aan de ploeg, doch omziet naar wat achter hem is, die is niet - ik herhaal, niet! - bekwaam tot het koninkrijk God's".

Zo, die zit. Lukas 9:62.

Jezus was dus voorbeeld geworden voor de rebellie.

Maar in onze kring werden in dat begin lang niet allen door deze radicaliteit bewogen. Uitdrukkelijk noemden we ons niet een christen-radical partij. Voor velen was die fase voorbij.

Voor Bogaers was dat reden, met een aantal NKV'ers uit het begin, om het na 1970 niet verder mee te maken. Dit ondanks het voorstel van de groep-Aarden tot een parlementaire enquête naar concentratie van economische macht (genoemd "de 200 van Mertens" naar een uitspraak van de NKV-voorzitter van die naam).

Voor anderen daarentegen was deze deconfessionalisering juist reden om toe te treden. De politieke actualiteit ging steeds meer overheersen: het streven naar een Progressief Akkoord (het PAK), toen ook nog met de PSP, mislukte. De verkiezingen van 1971 leverde slechts twee zetels op, maar was het tevens het entree van Bas.

Moesten we doorgaan? Twijfels tijdens het congres in Berg en Dal in dat jaar. Maar het Röntgenrapport, en het Fractie-Actieplan (waarmee Michel een zijn medestanders kwamen) wonnen de dag.

Bij de onderhandelingen voor "Keerpunt '72", het program van PvdA, D66 en PPR voor de verkiezingen 1972, ontstond een andere PPR. Bas haalde zeven zetels, maar slechts twee daarvan waren afkomstig van de confessionele achterban.

Die rol, het overnemen van progressieve kiezers uit KVP-ARP-CHU, wist de PPR dus niet waar te maken.

Er ontstond een nieuwe PPR, die de jonge generatie aansprak vanwege

- sociale rechtvaardigheid, ook mondiaal,
- zonder oorlog, zonder kernwapens,
- met hulp aan de derde wereld,
- in een 'open samenleving', zonder beknellende taboes
- met democratie, ook in het bedrijfsleven,
- in een rechtsstaat met mensenrechten,
- met emancipatie van de vrouw, en
- aandacht voor het samen overleven op onze planeet, het milieu.

Eén punt uit het program was zeer typisch voor die tijd: ontspanning met de Sowjets, in plaats van koude oorlog.

Het PPR-program 1969:

"Het verfoeide lidmaatschap van de NAVO alleen continueren als deze berust op niet aflatende kritiek, en maar voor één regeringsperiode van de progressieve concentratie, als die kritiek geen succes heeft. " Dat stond er.

De NAVO berustte op afschrikking, wij wilden ontspanning en ontwapening. We waren bang voor een vernietigende atomaire confrontatie, zoals bijna bij de Cuba-crisis in 1962..

Uiteindelijk bleek, in 1989, dat afschrikking toch het beste middel was geweest, desnoods door plaatsing van kruisraketten onder leiding van de voormalige KVP-radicaal Ruud Lubbers. De Sowjets gingen letterlijk door de knieën.

We waren dus kinderen van onze tijd. Nu zijn we bejaarden van onze tijd. Er zijn niet zoveel meer over van die eerste christen-radicalen, en prille PPR'ers. Hoe kan het ook, de grondleggers waren in de dertig, de jonge idealisten twintigers.

Het is vijftig jaar geleden - er is sindsdien zoveel gebeurd. Fijn dat er zoveel toch nog hier zijn, te veel om alle bij naam te noemen.

Jacques Tonnaer, mijn opvolger destijds als voorzitter, zendt zijn groeten uit Sittard.

We zijn wel grijsaards, maar we hebben onze idealen behouden:

"Dit wás het begín , wij gáan dóór mét de strijd!"

Dronten, de Meerpaal, 5 maart 2018